

Asia: VN/14961/2024

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (KAISU3)

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

Avovastaus

Hengityслиitto kiittää mahdollisuudesta lausua ympäristöministeriön yhdessä muiden ministeriöiden kanssa laatimaan luonnokseen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta.

Suunnitelmaluonnoksessa esitetään ilmastomuutoksen hillinnän ja hengitysterveyden edistämisen näkökulmasta tärkeitä asioita. Mutta kokonaisuutena toimenpideohjelman lisätoimilla saavutettavat päästövähennykset sisältävät huomattavia epävarmuuksia. Lisäksi suunnitelmaluonnoksessa todetaan, ettei tällä hetkellä ole mahdollista määritellä, millä aikataululla toimet toteutuvat. Edelleen mahdollinen maankäyttösektorin vaje voi siirtyä taakanjakosektorin kannettavaksi. Tällöin suunnitelmaluonnoksessa esitetty taakanjakosektorin lisätoimet eivät tule mitenkään kattamaan syntynyttä vajetta. Hengityслиitto on huolissaan, koska ratkaisuja tähän tilanteeseen ei esitetä.

Ilmastomuutoksella on haittavaikutuksia ihmisten terveyteen ja mikäli terveysriskejä ei ehkäistä, toimimattomuuden kustannukset näkyvät sosiaali- ja terveyssektorilla lisääntyneinä menoina erilaisten tapaturmien ja sairauksien sekä oireilun lisääntymisenä. Vaikuttavilla ilmastotoimilla voidaan hillitä sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannusten kasvua. Luonnon ja ihmisten hyvinvointia voidaan edistää monihyötyisesti samaan aikaan.

Liikenne

Avovastaus

Toimenpideohjelmassa todetaan, ettei liikenteeseen kaavaillut lisätoimet tule vähentämään päästöjä tavoitteen mukaisesti. Liikenteen sähköistämiseen esitettyjen toimien lisäksi toimenpideohjelmassa tulee ottaa kantaa liikennesuoritteiden vähentämiseen. Hengityслиitto kannattaa lämpimästi sektorikohtaisissa ratkaisuissa esitettyä sosiaalisen ilmastorahaston mahdollisuutta vähentää liikenneköyhyyttä ja sen myötä myös päästöjä tukemalla kävelyn ja

pyöräilyn infrastruktuureja. Tämä on myös terveysteko. Toimenpideohjelmassa huomioidaan, että kävelyn ja pyöräilyn edistämisen suurimmat yhteiskuntataloudelliset hyödyt eivät tule liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähenemisestä, vaan kansanterveyden parantumisesta.

UKK-instituutin mukaan Suomen aikuisväestöstä vain murto-osa liikkuu viikoittain liikkumisen suosituksen mukaisesti. Liikkumattomuus näkyy miljardiluokan kansantaloudellisina kustannuksina. Tutkimukset osoittavat, että turvallinen ja laaja pyörä- ja kävelytieverkosto kannustaa kuntalaisia lisäämään arkiliikkumista. Sosiaalisen ilmastorahaston avulla on tuettava koko Suomen, myös väestöltään isompien kaupunkien kävelyn ja pyöräilyn infrastruktuurien parantamista. Turvalliset kevyen liikenteen väylät kannustavat jo lapsuudesta alkaen niiden käyttöön.

Maatalous

Avovastaus

-

Rakennusten erillislämmitys

Avovastaus

Koskien sosiaalisen ilmastorahaston toimia Hengitysliitto katsoo, että rakennusten energiatehokkuuden parantaminen on kannatettavaa ja oikein toteutettuna se voi parantaa sisäilman laatua. Tämä edellyttää kokonaisvaltaista suunnittelua ja erityisesti rakenteiden kosteusteknisen toimivuuden huomioimista. Sisäilman laatu tulee aina huomioida, kun rakennuksen energiatehokkuutta parannetaan. Heikossa asemassa oleville kohderyhmille on tärkeää tarjota riittävästi neuvontaa ja tukea päätöksenteon tueksi.

Koskien toimenpideohjelman yleistä vaikutusten arviointia Hengitysliitto muistuttaa, että lisääntyvät sateet rasittavat rakennuksen eri osia ja korostavat kosteusteknisen suunnittelun merkitystä. Lisäksi helleaallot ja lämpötilan nousu lisäävät rakennusten jäähdytystarvetta, mikä täytyy huomioida jo suunnitteluvaiheessa. Jäähdytys lisää myös energian kulutusta.

Koskien vaikutuksia ilmanlaatuun Hengitysliitto muistuttaa, että puun pienpoltto aiheuttaa merkittäviä pienhiukkaspäästöjä, jotka voivat kulkeutua sisäilmaan ja heikentää sisäilman laatua, erityisesti tiiviisti rakennetuilla alueilla ja rakennuksissa, joissa ilmanvaihto on puutteellinen. Asukkaille on tärkeää tarjota tietoa ja neuvontaa oikeista puunpolttotavoista, joilla voidaan vähentää sekä sisä- että ulkoilman epäpuhtauksia.

Työkoneet

Avovastaus

-

Jätehuolto

Avovastaus

-

F-kaasut

Avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

Avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

Avovastaus

Hengityслиitto pitää tärkeänä sitä, että kuntien mahdollisuuksia edistää ilmastolain tavoitteita tuetaan. Kuntia tulee velvoittaa laatimaan ilmastosuunnitelma. Ilmastolain tavoitteiden edistäminen tukee myös ihmisten terveyttä. Kunnat vastaavat merkittävästä osasta kansalaisten arkea ja palveluja kuten vesihuolto, jätehuolto, liikenne, maankäyttö, koulut ja liikuntapaikat. Ilmastotyön ja ilmastomuutoksen vaikutuksiin sopeutumisen sekä varautumisen on oltava yhä kiinteämpi osa kunnissa tehtävää suunnittelua, strategiatyötä ja päätöksentekoa.

Suunnitelmallisella työllä voidaan edistää päästöjen vähentämisen lisäksi myös parempaa ilmanlaatua ja luonnon monimuotoisuutta. Samalla on mahdollista ehkäistä myös sää- ja ilmastoriskien aiheuttamia haittoja. Suunnitelmiin on sisällytettävä myös sää- ja ilmastoriskeihin varautuminen. Kunnissa on edistettävä helleaaltoihin varautumista – tarvitaan suunnitelmat kaikille avoimista viiennetyistä julkisista tiloista hellehaittojen ehkäisemiseksi ja kansanterveyden suojelemiseksi.

Kunnissa on syytä systemaattisesti seurata tehtävien ilmastopäätösten- ja toimien terveys- ja hyvinvointivaikutuksia. Kunnilla on laajat mahdollisuudet vaikuttaa ilmastolain tavoitteiden toteutumiseen, mikäli niitä siihen myös kannustetaan. Rahoitusta voi edelleen päättää myöntää erillisellä määrärahalla, joka osoitetaan valtion talousarviossa. Hengityслиitto kannattaa päästötietopalvelun ylläpidon jatkamista ja Kuntaliiton toimittaman oppaan (Ilmastomuutos ja kunnat - opas kuntien ilmastotyön tueksi 2025) käytön edistämistä.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Avovastaus

Kulutuksen hiilijalanjäljen osalta toimenpideohjelman tavoitteena on kannustaa ihmisiä puolittamaan oma kulutuksen hiilijalanjälki. Päästövähennyksiin suurimmat vaikutukset saadaan kasvispainotteisemmalla ruokavaliolla ja autokannan nopeammalla sähköistymisellä. Nämä tukevat myös terveyttä.

Suunnitelmassa on huomioitu myös tärkeät ruokahävikin vähentäminen (etenkin kotitalouksissa tarpeen) sekä julkisten ruokahankintojen kestävyysparantaminen. Kiertotaloustoimenpiteistä taakanjakosektorin päästöjä vähentävät erityisesti yleinen materiaalitehostuminen, ruokahävikin vähentäminen ja ravinteiden kierrätys.

Toimenpideohjelmassa esitetyt toimet toteutuessaan lisäävät kuluttajien tietoisuutta ja auttavat tekemään kestäviä valintoja, jos samanaikaisesti yhteiskunnan rakenteet muutetaan niitä tukeviksi (julkiset ruokapalvelut, kiertotalouden kannustaminen ja muut ohjauskeinot). Hengitysliitto katsoo, että ihmisten mahdollisuuksia toimia ilmaston ja oman terveytensä kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, on parannettava.

Toimenpideohjelmassa tunnistetaan se, että yksittäisten kuluttajien valintojen tekemisen kyky riippuu monesta asiasta eikä kaikki välttämättä pysty muuttamaan kulutustaan omin voimin. Tästä syystä Hengitysliitto on huolissaan, että poikkisektorien ilmastotoimien rahoitusosiossa ei mainita rahoitusta, jota ohjataan tukitoimiin kulutuksen hiilijalanjäljen puolittamiseksi. Sosiaalinen ilmastorahasto toki mainitaan energiaan ja liikenteeseen liittyvän köyhyyden vähentäjänä, jolloin liikenteeseen ja asumiseen liittyvät päästöt voivat vähentyä. Hengitysliitto kannattaa terveellisiä elintapoja edistäviä veromuutoksia, jotka mahdollistavat paremmin kaikille terveellisten ja ilmastoystävällisten elintarvikkeiden valitsemisen.

Julkiset hankinnat

Avovastaus

-

Muut poikkisektorit

Avovastaus

-

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Avovastaus

Vaikutusten arvioinnista puuttuu ilmastomuutoksen haittavaikutusten arviointi pitkäaikaissairautta sairastavien ja vajaakuntoisten hyvinvointiin. Sää- ja ilmastoriskit kohdistuvat heidän arkipäiväänsä ja arjesta selviytymiseen rajuin. He tulevat kuormittamaan terveydenhuoltoa koetun

inhimillisen kärsimyksen takia. Tämä on huomioitava tekemättömyyden kustannuksena, jos ilmastonmuutoksen hillinnän tavoitteista jäädään.

Myös sopeutumistoimien osalta erityisen haavoittuvassa (pitkäaikaissairauden ja/tai taloudellisen tilanteen vuoksi) asemassa olevat ihmiset on huomioitava paremmin. Esimerkiksi katupöly ja helteet aiheuttavat merkittäviä terveysongelmia ja -haittoja pitkäaikaissairautta sairastavilla. Heidän oireilunsa kuormittaa terveydenhuoltoa lisääntyneinä vastaanottokäynteinä, ennenaikaisina kuolemina ja lisääntyneenä lääkityksen tarpeena. Sairaala- ja hoivapalveluyksiköiden korkeat lämpötilat helteellä nopeuttavat toimintakyvyn huononemista ja lisäävät ennenaikaisia kuolemia. Sään ääri-ilmiöt sekä tulvat vahingoittavat infrastruktuuria ja aiheuttavat suoria kustannuksia esimerkiksi rakennusten käyttöiän lyhentymisen takia. Entistä lämpimämpi ja kosteampi ilmasto kasvattaa Suomessa muun muassa homevaurioiden kustannuksia.

Sää- ja ilmastoriskien toteutuessa inhimilliset kärsimykset ja taloudelliset vaikutukset ovat huomattavia sekä yksilöille että yhteiskunnalle. Hengitysliitto esittää, että tätä osa-aluetta tulee käsitellä toimenpideohjelmassa.

Muita huomioita

Avovastaus

Monihyötyisten palvelujen (esimerkiksi järjestöjen luontoliikuntatoiminta sekä muu vertaistoiminta) tarjoaminen ja tukeminen ovat terveyden edistämistä ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen tukea. Sosiaali- ja terveysalan järjestönä Hengitysliitto tekee oman osuutensa lisätäkseen yhteiskunnassa ilmaston ja hengitysterveyden yhteyden sekä ilmastoystävällisten terveellisten elämäntapojen ymmärrystä tiedolla vaikuttamisen ja matalan kynnyksen liikunta- ja vertaistoiminnan avulla. Vähentämällä tällä tavoin terveydenhuollon taakkaa, voidaan auttaa myös terveydenhuoltoa sopeutumaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.

Monihyötyiset palvelut tulee tunnistaa suunnitelmaluonnoksessa järjestöjen tuottamana lisäarvona ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen. Tämän kansalaisyhteiskunnan arvon hukkaaminen tulee yhteiskunnalle kalliiksi.

Mäki Sari
Hengitysliitto ry